

питалъ, то тя (принад. стойностъ) като се разпрѣдѣля върху една по-голѣма маса основенъ капиталъ, относително (въ $\frac{0}{100}$) търпи понижение. За пояснение, нека вземемъ една фабрика за захаръ. Да кажемъ, че тя работи съ капиталъ отъ $2\frac{1}{2}$ мил. лв., отъ които $2\frac{3}{4}$ мил. лв. постояненъ и $0\frac{1}{2}$ мил. лв. промѣнливъ (отношение $11\frac{3}{4}:1$), и че печали 300 хил. лв. или $12\frac{0}{100}$. Ако сега приемемъ, че прогресътъ на техниката диктува на фабриканта да въведе известни нововъведения въ машинарията си и че за тази цѣль ще трѣбва да бжде увеличенъ основниятъ капиталъ, да кажемъ съ 200 хил. лв., а въ сжщото врѣме, че съ това нововъведение разходите за персоналъ ще се намалятъ съ 50 хил. лв., като спаднатъ отъ 200 на 150 хил. лв. (отношението между постоянния и промѣнливия капиталъ сега е $16\frac{2}{3}:1$), то при равни други условия, печалбата на фабриканта ще падне отъ $12\frac{0}{100}$ на $11\frac{17}{53}\frac{0}{100}$. По този мотивъ, а именно, че $\frac{0}{100}$ на прѣдприемаческия доходъ при едритѣ прѣдприятия има тенденция да се понижава по отношение на дребнитѣ прѣдприятия, то кредитнитѣ учрѣждения сж усвоили практиката, почиваща на економическа основа, щото да авансиратъ на едритѣ прѣдприятия суми въ кредитъ съ една лихва, стояща съ нѣщо по-долу, отколкото е текущиятъ $\frac{0}{100}$ въ дадено врѣме ¹⁰⁾.

Заемниятъ процентъ пада въ силно-културнитѣ държави и по мотивъ, че сжщитѣ държави се радватъ на една по-добра организация на своето кредитно дѣло; тамъ нито една свободна сума, па била тя дори и най-незначителната, не остава въ инертно (мъртво) състояние, тъй като тя се привлича отъ банкитѣ, които иматъ слѣдъ това възможностъ да ѝ дадатъ едно ползотворно направление. Освѣнъ това, при усиленото обращение на кредитнитѣ документи, — записътъ, мѣнителницата и чекътъ, — маса сдѣлки възникватъ и се изравняватъ, безъ да става нужда отъ налични пари. А това отъ своя страна дава възможностъ да се образува излишенъ капиталъ, който отива за усилване на производството и размѣната. Ето защо прѣдлагането на капитали въ такива държави е по-голѣмо спроти търсенето, вслѣдствие на което пѣкъ пазарната цѣна на паритѣ (заемнъ $\frac{0}{100}$), въ съгласие съ общия законъ за прѣдлагането и търсенето, пада.

Важно обстоятелство за величината на заемния $\frac{0}{100}$ е сжщо така и това, отъ кого се сключва заемътъ: отъ юридическо лице (държава, окръгъ, община, дружество) или отъ частно лице. Въ първиятъ случай рискътъ за кредитора е по-мѣлъкъ и за това лихвата е по-низка. Сжщо така съ подолень $\frac{0}{100}$ се ползува заемътъ, който се гарантира съ залогъ на поземлена собственостъ (ипотека), отъ колкото съ друго обезпечение или безъ такова,

¹⁰⁾ Въпросътъ за намалението въ историята на прѣдприемаческия доходъ има твърди важни економически послѣдствия и дори, наредъ съ въпросътъ за суперпродукцията, е сждбоносенъ за днешния капиталистически строй: а) за да запавятъ на изѣтство равнище нормата на печалбитѣ едритѣ прѣдприятия прибѣгватъ до сдружаванията отъ рода на картелитѣ и грѣстоветѣ; б) за да се сдобиятъ поне отчасти съ изгодитѣ на едритѣ прѣдприятия, дребнитѣ производители търсятъ спасение въ кооперацията; в) наемното работничество отъ трега страна, съдателятъ на принадлежната стойностъ като не вижда вслѣдствие въвеждането на машинизма и конкуренцията между самитѣ работници (като продуктъ отъ свѣрхнаселение) едно отъосително подобрѣние на своето материално положение, — мобилизира силитѣ си, за да експроприира прѣдприятията, които, по горнитѣ мотиви, сж изгубили вече отчасти своятъ едноличенъ характеръ (като се управляватъ отъ държавата, акционерно дружество и пр.), за да ги прѣобърне напълно въ обществени и да въдвори по този начинъ господството на колективизма.